

Söndagskrönika: Ukrainsk nationalism

... and the Wolf chewed up the children and spit out their bones . . .
But those were Foreign Children and it really didn't matter."

När påven den 10 mars i år sa att Ukraina för att spara människoliv borde ha modet att hissa vit flagg och förhandla fylldes ukrainska sociala medier av upprörda protester. En rektor i Kiev frågade om påven bara var okunnig eller en cynisk kuppmaakare. Zelensky tackade ukrainska militärpräster för att de bistår armén med både böner och konkreta handlingar. Ukraina kämpar tappert för sin överlevnad och har stöd av hela västvärlden. I kampen mellan David och Goliat får Goliat inte vinna.

I mediernas propaganda framstår Ukraina som ett land som visserligen ännu inte riktigt når upp till de krav som Nato och EU ställer på sina medlemmar, men som var på god väg, när Ryssland för drygt två år sedan invaderade landet. Kriget målas upp som en kamp mellan Ukraina, som vill bli ett modernt europeiskt land, och ett imperialistiskt Ryssland som hellre förstör Ukraina än släpper landet till EU och Nato.

Jag vill berätta en annan historia om Ukraina, med stöd i den franske antropologen och historikern Emmanuel Todds pinfärska bok "La défaite de L'occident" (Västerlandets nederlag, tack Ingvar för översättningen till svenska!). Han ser kriget i Ukraina som följden av en misslyckad ukrainsk nationalisering.

För tjugo år sedan kunde vi läsa en av Todds böcker på svenska: *Låtsasimperiet. Om det amerikanska systemets sönderfall*. Där driver han tesen att USA istället för att vara en global förebild iscensätter en teatralisk militarism, som ska skrämna världen till lydnad. Även om han inte tidsfäster den, så förutsäger han i den boken också USAs finanskris år 2008.

Men nu handlar det om Ukraina. Antagligen borde jag börja år 1917 då en kortlivad *Ukrainska folkets republik* bildades, men bara fem år därefter blev landet en sovjetisk republik.

Den ukrainska nationalism, som slog ut i full blom efter maidankuppen 2014 har sina rötter i nazismen. Dess största namn är Stephen Bandera. Hans parti OUN samarbetade med Nazityskland och efter att Polen invaderats deltog de i förföljelsen av judar, etnisk rensning och pogromer. Efter Tysklands invasion av Sovjetunionen utropade Bandera en självständig ukrainsk stat. Det blev för mycket för tyskarna och Gestapo arresterade honom. Han satt i fängelse när hans parti deltog i massakrerandet av polacker. Upp till 60 000 obebäpnade män, kvinnor och barn dödades i Volynia under våren och sommaren 1943.

Bandera och hans parti drömde om ett etniskt rent Ukraina med ett enda styrande parti. Judar, ryssar, polacker, ungrare, romer och andra minoriteter skulle inte få finnas i Banderas Ukraina. 1959 mördades han i München av KGB-agenter.

Varje år, på nyårsdagen, marscherar och hyllar ukrainska nationalisterna sin idol. Till hundraårsdagen av Banderas födelse 2009 trycktes ett frimärke med hans porträtt. Året därpå tilldelades Bandera postumt titeln *Ukrainas hjälte* av dåvarande presidenten Viktor Jusjtjenko. Det var kontroversiellt. I ryskspråkiga östra och södra delen av Ukraina ses inte Bandera som någon befrielsehjärte utan som den fascistledare och nazistkollaboratör han var, skyldig till massmord på polacker och judar under andra världskriget.

När Zelensky 2019 kandiderade för att bli president i Ukraina sa han i en radiointervju att Bandera var en hjälte. Det sa han också tre år senare om den 25-årige bataljonschef som kallades Da Vinci. Han var Ukrainas hjälte. Da Vinci hade en varg som husdjur och skämtade gärna med besökande reportrar om att hans soldater matar den med ben från rysktalande barn. När Da Vinci dödades i slaget om Bakhmut hedrades han med en statsbegravning. Också Finlands statsminister Sanna Marin deltog i begravningen av denne högerextremist och nazist. Antagligen visste hon inte vem han var. Att veta vad man gör är inte högprioriterat bland nordiska toppolitiker.

Det västliga Ukraina har sina historiska rötter i Österrike-Ungern och Polen. I väst finns den bördiga svarta jorden och majoriteten är bönder. Lviv (tyska Lemberg) är dess största urbana centrum, med en ultranationalistisk elit. De tvingades med i Sovjetunionen när gränserna efter andra världskriget ritades om. Sina nuvarande gränser fick Ukraina i mitten på 1950-talet då Krim kom att tillhöra landet. Det var ingen viktig gränsförändring eftersom Ukraina var en del av Sovjetunionen. Att jag alls nämner den beror på att den gränsdragningen skapade ett land där två stora etniska grupper efterhand har hamnat i en allt skarpare motsättning – ukrainarna och ryssarna.

Efter att Sovjetunionen upphört att existera följde ett katastrofdecennium för både Ryssland och Ukraina. När Putin kom till makten 1999 började Ryssland att resa sig. Sämre gick det för

Ukraina. Landet dominerades av oligarker och korruptionen nådde extrema nivåer. Todd lyfter särskilt fram att Ukraina blev det förlovade landet för billiga surrogatmödraskap. Allt verkade vara till salu.

Åren 1991 till 2021 förlorade Ukraina ungefär 20 procent av sin befolkning. Till en del berodde det på Ukrainas mycket låga födelsetal men utflyttningen spelade större roll. Det demografiska mönstret är att ryssarna flyttade till Ryssland och etniska ukrainare västerut. Judarna, som utgjorde en betydande del av medelklassen, flyttade till Israel. Deras högre utbildningsnivå har sin bas i en religion som alltid har ansett att utbildning är av avgörande betydelse. I Ukraina talade judarna ryska och jiddisch. Ukrainska var böndernas språk. År 1970 fanns det cirka 800 000 judar i Ukraina. 2010 var de ungefär 70 000.

Hur många medborgare som i dag finns kvar i Ukraina är inte känt, lika lite som hur många som dött och skadats i kriget. Ytterligare en ödesfråga är hur många som efter kriget har lust att stanna kvar och bygga upp landet. Med mellan tolv och nitton förbjudna politiska partier är Ukraina numera inte ens embryot till liberal demokrati. Statens budget är inte längre skattefinansierad utan består av subventioner från västvärlden. Ukraina är vad som i facklitteraturen kallas för en failed state. Västerländska mediers okritiska hyllning av Ukraina saknar verklighetsunderlag.

Existensen av ett ryskt och ett ukrainskt Ukraina kan ses med förbluffande tydlighet på hur rösterna fördelade sig i valet 2010. Ett västligt och centralt Ukraina röstade ukrainskt, på Porosjenko. I syd och öst röstade invånarna ryskt, på Janukovitj. Rösterna för honom låg kring 90 procent, lägst på Krim där han fick 78,24 procent. I de västra provinserna Lviv, Ternopil och Ivano-Frankivsk fick Janukovitj i snitt bara 8 procent av rösterna. Trots att oligarkerna, som ägde TV-kanalerna, helt rättvisande påstod att Janukovitj var både korrupt och megaloman så blev han president.

Mellan det ukrainska och ryska Ukraina finns ett centralt Ukraina, inklusive huvudstaden Kiev. Det är enligt Todd inte en plats för statsbyggande utan den plats där centralmakten kollapsar. Det var här oligarkernas ekonomiska och politiska manipulationer utspelade sig före kriget. Det var här den orangea revolutionen och maidankuppen ägde rum. Todd beskriver centrala Ukraina som anarkistiskt.

Med maidankuppen 2014 bevittnade vi den ukrainska nationens verkliga födelse, riktad mot den russofila delen av landet. Ryssland svarade med att ta tillbaka Krim. Ett inbördeskrig bröt ut i Donbas mellan separatister, som backades upp av Ryssland, och hårdföra ukrainska nationalisterna, med öppet nazistiska inslag. Konflikten utvecklades till ett skyttegravskrig. I februari år 2022, när Ryssland invaderade Ukraina, hade omkring 14 000 människor fått sätta livet till: 6 500 pro-ryska separatister, 4 400 ukrainska militärer och 3 400 civila på båda sidor om frontlinjen.

Under dessa sju år, mellan maidankuppen och Rysslands invasion, byggde Ukraina med USA:s och NATO:s hjälp upp en armé med över en halv miljon soldater och officerare. De tränades av Nato och CIA samt försågs med moderna vapen. Det var uppenbart att Ukraina tänkte återerövra Krim och Donbas men också att de ville bli av med allt ryskt i Ukraina. De etniska ryssarnas val stod mellan att låta sig nationaliseras som ukrainare och att lämna landet.

I Ukraina var det ryssarna och judarna som var välutbildade, urbana och stod för högkulturen. De verkliga stadskärnorna ligger i öst. Förutom Kiev var de största städerna i Ukraina vid tiden för självständigheten Odessa, Dnipro, Donetsk och Charkiv, alla i de södra och östra regionerna, som också är de regioner där den rysktalande befolkningen är störst.

På den högsta samhällsnivån och inom administrationen var ryska det helt dominerande språket. Ryskan var också Ukrainas kulturspråk, på samma nivå som tyska, franska eller engelska. Ukrainska som kulturspråk är snarare jämförbart med flamländska.

Zelenskys regering, som ursprungligen var rysktalande, trappar ständigt upp kulturkriget. Under de senaste åren har den antagit allt hårdare nationaliserande lagar. Sedan 2022 och krigets början är det förbjudet att studera ryska författare i skolan, akademiker som använder ryska i undervisningen kan bli avskedade. De tjänstemän som är näst intill tvungna att använda ryska, riskerar att bötfällas. På initiativ av Zelensky har parlamentet just infört en lag som kräver att ukrainska statstjänstemän skall behärska engelska. Däremot inte ryska.

I dag har östra och södra Ukraina övergivits av sin medelklass och där landet inte är ockuperat av den ryska armén är det ett samhälle som inte längre fungerar. Todd beskriver det som anomiskt, det vill säga ett samhälle utan regler och utan normer. Han menar att det knappast är förvånande att nationaliseringen misslyckades. Det krävs en gemensam kultur och ett gemensamt språk för att en nationalstat skall kunna födas. Det räcker inte med bönder och en aktivistisk maktelit utan det är nödvändigt med en medelklass som är koncentrerad till städerna. Det är den som binder samman den styrande eliten med folket. Todd skriver:

I de mänskliga samhällenas historia bildar medelklassen, tillsammans med andra grupper, ett urbant nätverk. Det är tack vare en konkret urban hierarki, befolkad av en utbildad och differentierad medelklass, som staten, nationens nervsystem, kan växa fram.

Moskva begärde tre saker för att avbryta invasionen. För det första att få behålla Krim, som är strategiskt viktigt för dess flottas säkerhet och till och med existens i Svarta havet, för det andra att den ryska befolkningen i Donbas skulle få en acceptabel situation och för det tredje att Ukraina skulle ges neutral status. En ukrainsk nation som var säker på sin existens och sitt öde i Västeuropa skulle ha accepterat dessa villkor. Ja mer än så, den skulle till och med vara tacksam för att slippa Krim och Donbas.

Ukraina kunde ha låtit de ryska regionerna bryta sig loss från landet och koncentrerat sig på att bygga en ukrainsk nationalstat, erkänd av alla. Istället fortsätter de kriget för att återerövra Krim och Donbas. Det är egendomligt. Nationaliseringen handlar ju om att bli av med allt ryskt! Men istället för att släppa ifrån sig det ryska Ukraina, som man inte vill ha och som hellre ville tillhöra Ryssland, så väljer Ukraina att begå självmord. Todds förklaring är att Ukrainas egentligen vill fortsätta att vara knutna till Ryssland. Att återerövra Donbas och Krim är på sätt och vis att fortsätta att vara ryssar.

Som stöd för sin överraskande hypotes tar Todd upp det forna Östtyskland och Ungern. I Östtyskland är en viss nostalgi för kommunismen fortfarande påtaglig inom en minoritet av befolkningen, och stödet för Ukraina är svagare än på andra håll i förbundsrepubliken. Ungern, under ledning av Viktor Orbán, är fientligt inställt till EU:s proukrainska hållning och har för avsikt att fortsätta samarbeta med Ryssland. Ändå är det just dessa två länder som mer än några andra kämpade mot Ryssland under perioden av sovjetiskt herravälde: 1953 i Östtyskland med massiva strejker; 1956 i Ungern med en revolution som Röda armén dränkte i blod. När östtyskarna flydde från DDR fick de hjälp av Ungern, som hade öppnat sin gräns mot Österrike. Därmed var den ryska dominansen över sfären över. Att dessa två regioner eller länder nu är de minst fientligt inställda till Ryssland är förbryllande.

Det är en intressant tankegång men för mig är ändå den mest troliga förklaringen till att Ukraina till och med kriminaliserat förhandlingar med Ryssland att USA säger nej. Ukraina styrs av en militär och polisiär organisation som finansieras av Washington, USA:s vasallstater – till vilka Sverige numera får räknas – och EU. Drar de in sitt ekonomiska stöd går Ukraina bankrutt inom ett par veckor. Vad som därefter händer vet ingen. Och det vet Zelensky.

Karl-Olov Arnstberg

<https://morklaggning.wordpress.com/2024/03/16/sondagskronika-ukrainsk-nationalism>

Alla texter är © på denna blogg. Det är tillåtet att sprida texterna under förutsättning att ni alltid länkar till källan här på bloggen.